

*Приходько В. С.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури**Божко Ю. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики англійської мови
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ГОЙДАЛКА СІМ'Ї У РОМАНІ МАРКА ЛЕВІ «ОСТАННЯ ЗІ СТЕНФІЛДІВ»

Анотація. У статті аналізується еволюція головних героїв у гойдалці сім'ї Стенфілдів у романі Марка Леві «Остання зі Стенфілдів». Роману притаманний тісний зв'язок між історією та сучасністю. Автор прагне знайти відповіді на злободенні проблеми буття у бурхливому морі сучасної цивілізації. За допомогою складної композиції сюжету автор показує життя і роздуми над ним, власне міркування у його динаміці, у розвитку, у поступальному русі від минулого через сьогодні до майбутнього. Анонімні листи з минулого, любов і таємниця, гра-головоломка – всі події сюжету з непередбачуваним фіналом допомагають усвідомити дієвий духовно-моральний потенціал твору. Роман є динамічним і драматичним, він розкриває внутрішній світ людини та мінливість діалектики людської душі. Головні герої роману Елінор-Рігбі та Джорж-Гаррісон блукають у лясному лабіринті загадок, у центрі якого – впливові сімейство багатих Стенфілдів. Автору вдається переплести реалізм, детектив, фантастику, він розширює саме розуміння подій 40–50-х рр. минулого століття. «Остання зі Стенфілдів» – гостросоціальний твір, однією із проблем якого є доля людських цінностей у світі купівлі-продажу. У романі автор звертається до антифашистської теми. Доля євреїв в окупованій Франції під час Другої світової війни сприймається як найстрашніша і найтрагічніша суперечність у житті. Марк Леві викриває фашистську ідеологію, намагаючись проникнути у психологію людини. Автор роману широко використовує прийом контрасту в зображенні сімейних відносин інших головних героїв Ханни та Роберта, розповідь переростає у розуміння трагізму ситуації. Роман Марка Леві «Остання зі Стенфілдів» – історія кохання героїв роману. Центральна сюжетна лінія роману – взаємини батьків Саллі-Енн, Ханни та Роберта. Автор прагне показати, що перед нами справжня розповідь учасників подій і їхніх свідків. «Остання зі Стенфілдів» – роман, якому властива глибина соціально-художнього аналізу. Автор виявляє прагнення до творчого розвитку традицій французьких майстрів зображення «діалектики душі».

Ключові слова: Марк Леві, «Остання зі Стенфілдів», композиція, сюжет, драма, детектив.

Постановка проблеми. Роману відомого сучасного французького письменника, романіста, драматурга Марка Леві «Остання зі Стенфілдів» [1] притаманний тісний зв'язок між історією та сучасністю. Автор прагне знайти відповіді на злободенні проблеми буття у бурхливому морі сучасної цивілізації, пов'язані із проблемами сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сама суть життя, злочин і відплата, безсмертя і забуття, любов і байдужість зображені у романі Марка Леві. Цей роман є бестселером. Його інші романи є так само досить успішними, він надрукував близько 20 творів, серед них відомі «Усе, що не було сказано» [2], «Перший день» [3], «Перша ніч» [4], «Викрадач тіней» [5], проте особливості осмислення щасливих можливостей гойдалки сім'ї у його романі «Остання зі Стенфілдів» ще не були предметом окремого наукового дослідження.

Мета статті – аналіз еволюції головних героїв у гойдалці сім'ї Стенфілдів у романі Марка Леві «Остання зі Стенфілдів». Матеріалом дослідження став текст роману Марка Леві «Остання зі Стенфілдів». Прагнення до виявлення різноманітності індивідуальної манери і смаків письменника, без яких сьогодні важко уявити сучасний стан літератури, не залишає нас байдужими до моральності світу, «і справді зліпленого абияк» [1, с. 33].

Виклад основного матеріалу. Безумовно, традиції старшого покоління і їхня присутність як живого явища у сучасній світовій культурі продовжують впливати на сучасну літературу і мистецтво у лабіринтах складного світу ХХІ ст. Чарівність персонажів твору – у гуманізмі, вірі у людину та її моральні якості, у заклику пам'ятати про зв'язок із класичною національною літературою та дбайливо зберігати та розвивати традиції Бальзака, Стендаля, Золя, Флобера, Мопассана.

У розвитку теми щасливих можливостей гойдалки сім'ї Стенфілдів еволюція героїв пов'язана з піднесенням тієї чи іншої закладеної у них ідеї, де образ ідеї невіддільний від образу людини (за Ф.М. Достоевським), а конфлікт батьків і дітей (за І.С. Тургеневим) досягає максимального напруження.

Ідеї фемінізму, молодіжного екстремізму, захоплення рухом «хіпі» доводять на практиці до абсурду головну героїню роману Саллі-Енн, любительку ганяти дорогами на мотоциклі «Тріумф Бонвіль», палити тютюн і не тільки, та її улюблену подругу Мей, котра сподівається, що любов, яка зародилася між нею й Едвардом Стенфілдом, із надією примирити брата із сестрою, не буде ні швидкоплинною, ні егоїстичною. У романі подруги часто потрапляють у ситуації, близькі до гротескно-сатиричних.

Наприклад, спроба пограбувати власний будинок або видавати недільну газету в єдиному екземплярі «Інdependent» із однією тільки метою – шокувати щасливе суспільство неза-

конним збагаченням сім'ї Стенфілдів, у якій присутнє ощадливе ставлення до успадкованого багатства, збереженого ціною нескінченної брехні та компромісів, щоб воно залишилося у сім'ї. Викриттям лицемірства батьків повинна була стати помста доньки Саллі-Енн своїй матері Ханні за пропозицію покинути рідну домівку назавжди (зауважимо – із чековою книжкою) за те, що дочка ганьбила сім'ю, піддавала різкій критиці родину і різні соціальні групи.

Суть трагічного конфлікту роману «Остання зі Стенфілдів» дуже тонко сформульована – магічна сила мистецтва, материнська любов, батьківська любов, коли батько в очах доньки – герой Другої світової війни. Його життєвий успіх – предмет захоплення суспільства, а мати, з погляду доньки, випромінює лише брехню і лицемірство – все це живе, повне, могутнє, воно становить фон, на якому зображується життя героїні роману Саллі-Енн. На наш погляд, пристрасть до сімейних таємниць у романах Марка Леві є завжди, тому вражає факт, що поряд із так званою «останньою» існує ще прямий нащадок «останнього» зі Стенфілдів.

Ключову роль у романі грає образ оповідачки – Еліно-Рігбі Донован, 35-річної талановитої журналістки з Лондона, яка знімає квартиру-студію у престижному районі на заході Лондона. Це рудоволоса жінка, яскрава, емоційна, з почуттям гумору, із властивою їй суб'єктивністю й однобічністю, особисте життя якої вичерпується короткими романами. Вона захоплюється, допускає всілякі ухилення і відступи від головного до другорядного, у її викладі світ виглядає неврегульованим і несподіваним, повним усіляких сюрпризів, позбавленим прямолінійного руху.

На нашу думку, простежується еволюція героїні-оповідачки, її неухильне становлення і зростання. За допомогою такої композиції автор показує життя і роздуми над ним, власне міркування у його динаміці, у розвитку, в поступальному русі від минулого через сьогодні до майбутнього.

Увага до самого процесу життя початку ХХІ ст., на наш погляд, – характерна особливість художнього мислення талановитого Марка Леві [6]. Феномен його бестселерів – один із суттєвих компонентів сучасного світового літературного процесу. Його твори користуються найбільшим читачьким попитом.

Безумовно, бестселерами зазвичай стають твори з гарним закінченням подій, оскільки хепі-енд – їх невіддільна властивість. Спогади, несподівані знахідки, такі, наприклад, як рідкісна пляшка віскі 1926 р. у романі «Остання зі Стенфілдів», анонімні листи з минулого, любов і таємниця, гра-головоломка – всі події з непередбачуваним фіналом допомагають читачу усвідомити дієвий духовно-моральний потенціал, ствердження якого ми, як нам здається, так потребуємо на сучасному етапі, оголошуючи певне заперечення дійсності, тікаючи від перешкод повсякденного складного життя.

Сьогодні про літературні смаки читача стали говорити відкрито, виникла потреба у відповідній літературі в умовах комерціалізації літературного життя. Сам жанр роману примушує відбирати у житті найгостріші, драматичні ситуації, насичені подіями, конфліктами, протиставленням характерів. Марк Леві створює виразні образи, що запам'ятовуються, його розповідь протягом роману стає більш динамічною і драматичною, він прагне ретельно дослідити внутрішній світ людини та розкрити мінливість діалектики людської душі.

Отже, головна героїня Еліно-Рігбі дізнається з отриманого анонімного листа, що у її матері Саллі-Енн було кримінальне минуле. Водночас Джорж-Гаррісон Коллінз, майстер-червонодеревець із канадського Квебека, отримує такий самий лист, у якому його мати Мей звинувачується у тяжкому злочині.

Так, Джорж-Гаррісон виріс без батька, намагався його знайти або дізнатися будь-які відомості про нього, а Еліно-Рігбі – дізнатися таємницю покійної матері Саллі-Енн, її матері Ханни Стенфілд і її брата Едварда. Зустрівшись у кафе «Сейлорс», вони знаходять на стіні кафе фотографію двох подруг на веселій вечірці: дівчата були впевнені, «що життя занадто коротке, щоб обтяжувати його марним сумом» [1, с. 209].

Їхні незвичайні імена вказують на те, що у юності їхні майбутні батьки, яким у 60-ті виповнилося сімнадцять, обоюдно вали «Бітлз», отже, ім'я «Еліно-Рігбі» – «посвята» назві пісні, написаної Полом Маккартні, ім'я Джорж-Гаррісон – колишнього гітариста «Бітлз». Події роману переносять читача у Балтимор, у далекий 1980 р.

Обидва, Еліно-Рігбі та Джорж-Гаррісон, блукають у лячному лабіринті загадок, у центрі якого – впливове сімейство багатих Стенфілдів. Хоча анонім і запрошує Еліно-Рігбі та Джоржа-Гаррісон на зустріч у кафе у Балтиморі в один і той самий час, він не з'являється. Автору вдається переплести реалізм, детектив і фантастику, він розширює саме розуміння подій 40–50-х рр. минулого століття, включаючи в нього всю повноту «приватного» життя людей.

«Остання зі Стенфілдів», на наше переконання, – гостросоціальний твір, однією із проблем якого є доля людських цінностей у світі кушівлі-продажу, а саме йдеться про предмети мистецтва. У романі минуле із сьогоднішнім сполучається здебільшого не авторським коментарем, а акцентуванням тих проблем, які особливо хвилюють нашого сучасника.

У романі досить ретельно розкривається антифашистська тема. Війна, доля євреїв в окупованій Франції сприймається як найстрашніша і трагічніша суперечність у житті. Традиція Стендаля, зіставлення жорстокої прози війни з романтичним про неї уявленням має суттєве заперечення у романі Марка Леві. Як ми пам'ятаємо, війна – не люб'язність, а найбридкіша справа у житті, – такого висновку доходить Андрій Болконський у творі Л.М. Толстого «Війна і мир». Водночас війна постає як страшна необхідність, коли йдеться про захист вітчизни, навіть коли захищаються «три фермери із двома револьверами» [1, с. 171].

Наприклад, щемливе почуття національного розчарування відчуває італієць Титон, котрий народився у Франції, як і багато інших громадян, але назавжди залишиться для французів іноземцем. Йому, як і його товаришам із народного опору, властивий глибокий гуманізм і патріотизм.

Героїв роману, різних за походженням і політичними поглядами, таких як Рауль, Антуан, Альберто, Едвард Вуд, лорд Галіфакс і його загиблий син або мадам Бруе, яка, ризикуючи життям, ховає французьких євреїв від німців, – всіх їх по-різному ріднить почуття відповідальності за долю людини.

Об'єднують їх дві основні теми: тема трагедії обманутого та відданого народу і тема опору, відплати ворогам-фашистам: «Я воюю з фашистами, де б вони не були», – переконаний у своїй правоті Титон [1, с. 255]. Дійсні патріоти, серед яких і персонаж роману Сем, у творі приречені на загибель.

Марк Леві викриває фашистську ідеологію, намагаючись проникнути у психологію людини, котра зі страху перетворила головного героя, Роберта Стенфілда, на зрадника: «Соратники, яких ти знав, загинули, решта тебе пристрелить на місці» [1, с. 301], – такий вирок Роберта Стенфілда, винесений самому собі за зраду.

Роберт Стенфілд, єдиний нащадок багатого і заможного Фредеріка Стенфілда, одного із впливовіших сімейств Америки, прагне добровольцем взяти участь у війні, звертаючись із проханням посприяти його бажанню до посольства у Вашингтоні. У 1943 р. транспортний літак Роберта, зв'язкового і спеціального агента з підготовки військової операції союзних військ у Нормандії, зазнав авіакатастрофи, у якій льотчик загинув, а Роберт був поранений. Селяни ховають його на фермі, а потім у гущавині лісу, у мисливській сторожці. Там же ховалася французька єврейська сім'я Голдштейнів – батько Сем і його шістнадцятирічна донька Ханна: рудоволоса, синьоока, з біло-сніжною шкірою, яка була дивовижно красивою.

У попередній мирний час Сем, багатий французький комерсант, торгував предметами мистецтва у Нью-Йорку, був постачальником великих американських галерей Фіндлі, Перла, подорожував із донькою Ханною світом. У підвалі Сем ховав у металевому тубусі згорнуті картини: Мане, Сезана, Делакруа, Фрагонара, Ренуара, Хоппера й інші безцінні шедеври своєї колекції. Роберт підступно, таємно викрав картини з колекції Сема після його загибелі. Автор роману широко використовує прийом контрасту у зображенні сімейних відносин Ханни та Роберта, оповідання переростає у розуміння трагізму ситуації.

Надзвичайно дорога Сему була картина Хоппера «Дівчина біля вікна». Світло так природно падало їй на обличчя, що можна було подумати, ніби картина живе власним життям і що на ній щодня настає новий день. Сем був упевнений, що на ній зображена «точнісінька» Ханна.

Сем був переконаний, що картина ніколи не покине сім'ю, він ніколи її не продасть. Сім'я Голштейнів загинула, матір Ханни повісили німці, сам батько загинув від рук колабораціоністів. Ханна була зобов'язана, як їй здавалося, своїм порятунком тільки хоробрості та героїзму Роберта Стенфілда, який вивіз її до Америки через Іспанію. Їхній перехід через Піреней був дуже важким, але дівчина проявляла мужність і відвагу, властиві їй протягом усього життя. Насправді ж «герой» виявився зрадником. Так розвивається центральна сюжетна лінія роману – взаємини батьків Саллі-Енн, Ханни та Роберта.

Ханна запам'ятала зворушливу настанову батька: «Ти повинна жити – заради мене, заради матері, заради всіх гнаних, таких, як ми. Перетвори своє життя на блискучий успіх і ніколи не забувай, що ти – дочка Сема Голштейна... Підніми факел, переданий тобі батьком, і перетвори його в тисячу факелів, які висвітлять небо. Розповідай твоїм дітям про своїх батьків, скажи, що ми з твоєю мамою любимо їх. Звідти, куди я йду, я буду піклуватися про них так само, як дбав про тебе» [1, с. 303].

На протипагу цьому заповіту звучать цинічні слова колабораціоністів: «Повідомимо родичам, нехай самі з ними (трупами) возьмуться. Занадто брудна робота!». Коли Ханну, яка сховалася за купою уламків у підвалі, виявив Роберт, вона була «схожа на звіра у передсмертній агонії. Роберт злякався, що вона збожеволіє» [1, с. 303–304].

Внаслідок наполегливого прагнення жити «гідно», як до війни, Ханна досягає успіху, беручись до різної роботи, потім – працюючи з великими колекціонерами живопису, яких вона знала ще за часів батька, завдяки наполегливості та підприємництву їй судилося вистояти, вижити під тиском необхідності, яку вона усвідомлювала до останньої хвилини, виконуючи заповіт батька.

Ханна – добра, благородна, їй невідомі користь або егоїзм. Залишившись без підтримки, вона не зломлена духовно, взявши на виховання дівчинку-сироту, щедро даруючи їй тепло свого серця. Підірвало їй життя загибель старшої доньки та єдиного сина – Едварда.

У своєму прагненні знайти втрачену упевненість жити гідно, як і втрачене визнання суспільством, Ханна деякими рисами стійкості нагадує нам героїню роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» – Скарлет О'Хара, яка кинула всі сили своєї багаті природи на добування грошей, багатства та повернення рідної землі. Якою б егоїстичною Скарлет не була, у неї була незламна сміливість, рішучість і здатність бачити речі та їхні наслідки до кінця – риса, рідкісна у будь-яку епоху. Скарлет О'Хара та Ханна мають яскраву зовнішність, вони небагатослівні, у творах розкривається їхня внутрішня стійкість.

Вони піддаються двом випробуванням. Для Скарлет два удари йдуть один за одним із фатальною невідворотністю: за смертю батька її наздоганяє смерть доньки, але вона, як і Ханна, поховавши рідних, зберегла впевненість, мужність, духовну стійкість. Так, Скарлет не могла протистояти зламу епохи, але є щось, що проноситься людиною протягом всього зламу, чого людина добивається і досягає, – надія, реальна у безперервному зусиллі її здійснити. І це зусилля, на нашу думку, Марк Леві втілює в образі незламної Ханни з рідкісною наполегливістю. Покалічені війною, жінки не втратили краси зовнішньої, як і внутрішньої стійкості.

Висновки. Отже, у романі «Остання зі Стенфілдів» Марку Леві вдається розкрити історію кохання героїв роману. Автор прагне показати читачеві, що перед нами справжня розповідь учасників подій і їх свідків.

На наше переконання, «Остання зі Стенфілдів» – роман, якому властива глибина соціально-художнього аналізу. Маючи риси й особливості, притаманні романному жанру, автор виявляє прагнення до творчого розвитку традицій французьких майстрів зображення «діалектики душі». Перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямі вбачаємо у розгляді інших романів сучасного французького письменника Марка Леві.

Література:

1. Levy M. La Dernière des Stanfield. Paris, France: Audiolib, 2017. 448 p.
2. Леві М. Усе, що не було сказано. Махаон-Україна, 2009. 368 с.
3. Леві М. Перший день. Махаон-Україна, 2011. 512 с.
4. Леві М. Перша ніч. Махаон-Україна, 2011. 512 с.
5. Леві М. Викрадач тіней. Махаон-Україна, 2012. 304 с.
6. Приходько В.С., Петрусенко Н.Ю. Фантастика і реальність в романі Марка Леви «Между небом и землей». *Аргументи сучасної філології: «нестача» і «бажання» у тексті. Матеріали Міжнародної наукової конференції (2–3 квітня 2021 року)*. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2021. С. 185–189. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4643719>

Prykhodko V., Bozhko Yu. The Family Swing in Marc Levy's Novel "The Last of the Stanfields"

Summary. The article analyzes the evolution of the main characters in the swing of the Stanfields family in Marc Levy's novel "The Last of the Stanfields". The novel is characterized by a close connection between history and the present time. The author aims to find answers to the urgent problems of life in the turbulent sea of modern civilization. With the help of a complex composition of the plot, the author shows life and reflections on it, his own reasoning in its dynamics, in development, in the progressive movement from the past through the present to the future. Anonymous letters from the past, love and mystery, a puzzle game – all the events of the plot with an unpredictable ending help to realize the effective spiritual and moral potential of the book. The novel is dynamic and dramatic, it reveals the inner world of a person and the variability of the human soul dialectics. The main characters of the novel Eleanor-Rigby and George Harrison wander in a frightening maze of mysteries, in the center of which is an influential family of the rich Stanfields. The author manages to combine realism, detective story, fiction all together, he expands the understanding of the last century events in the 40–50s. "The Last of the Stanfields" is a hot topic social work, one of the problems

of which is the fate of human values in the buying and selling world. In the novel, the author touches on the anti-fascist theme. The fate of the Jews in occupied France during World War II is perceived as the most terrible and tragic contradiction in life. Marc Levy exposes fascist ideology, trying to penetrate human psychology. The author of the novel widely uses the technique of contrast in depicting the family relationships of other protagonists of the time, Hannah and Robert, the story grows into an understanding of the tragedy of the situation. Marc Levy's novel "The Last of the Stanfields" is a love story of the heroes in the novel – love-war, love-destruction, which grows through betrayal, cynicism in the Stanfields family. The central plot line of the novel is the relationship of Sally-Ann's parents – Hannah and Robert. The author seeks to show that readers deal with the real story of the participants of the events and their witnesses. "The Last of the Stanfields" is a novel characterized by the depth of socio-artistic analysis. Having the features and peculiarities inherent in the novel genre, the author shows a desire for the creative development of the French masters' traditions to depict the "soul dialectics".

Key words: Marc Levy, "The Last of the Stanfields", composition, plot, drama, detective story.